

Boscós comunals de Canillo: cap a una gestió sostenible

Sergi UBACH i BALAGUÉ

Introducció

El bosc ha estat des de temps immemorials una font de recursos i matèries primeres que han ajudat els pobles al seu funcionament i a la seva subsistència. La gestió sempre ha estat un assumpte comú del conjunt de la població ja que en depenia, moltes vegades, la pròpia subsistència.

Des de les grans tales d'arbres portades a terme durant la primera meitat del segle xx, o s'han portat a terme repoblacions d'arbres per recuperar els boscos o s'han deixat que aquests proliferessin per si sols. L'abandonament de les zones de conreus a final del segle passat, juntament amb la reducció de la pressió sobre les pastures i sobre els boscos han provocat l'augment d'aquests últims i la colonització de zones on en un inici el bosc no hi era present.

Situació actual dels boscos

En els temps actuals, els boscos han sofert un canvi dràstic d'ús en comparació amb el que s'havia fet antany i han deixat de ser una font de recursos per al desenvolupament i la subsistència. Per contra, el bosc ha esdevingut en l'actualitat un actiu principalment d'ús turístic i social, en què la importància ara es veu més determinada pel que és i no pel rendiment que se'n pot treure.

Aquest canvi d'ús, provocat per l'abandonament de la gestió activa del bosc, ha portat que s'hagi densificat. La densificació del bosc ha esdevingut principalment en un creixement sense control dels arbres i ha portat que creixin sense pràcticament espai entre ells, tenint com a conseqüència una acumulació de massa vegetal enorme. A més, la reducció de la pressió sobre el bosc ha produït una major aparició de sotabosc que, tot i les dificultats produïdes per la densitat arbòria, aquest ha proliferat de manera que la quantitat de matèria al bosc sigui més gran de l'esperada.

Cal tenir present que aquest creixement sense control provoca una competència entre els

arbres pels recursos disponibles (sòl, nutrients, llum solar, aigua, etc.) i té com a conseqüència que creixin de manera precària. El fet que els arbres estiguin tan pròxims produeix una competitivitat important pels recursos que fa que creixin molt alts però al mateix temps molt minsos, a més que les copes estiguin a tocar i que no es puguin expandir com caldria.

El fet que als boscos hi hagi una massa vegetal molt gran, a causa d'un bosc molt densificat i amb un sotabosc abundant, és un problema molt gros, ja que fa al bosc vulnerable als efectes de malalties i plagues, a més de ser un polvorí en cas d'incendi. A més a més, en créixer els arbres tan pròxims i amb poc terreny on poder-se assentar bé fa que, en cas de ventades i fortes tempestes (a les inclemències del temps en general), no puguin resistir degudament i puguin caure com si fossin peces del dominó.

Cal insistir que el fet que el bosc estigui molt densificat provoca que la biodiversitat en general se'n vegi afectada, puix que el fet que les copes dels arbres competeixin activament per la llum solar provoca que no arribi a l'alçada del sòl i que no doni l'oportunitat a altres plantes per desenvolupar-se. És curiós el fet que en molts casos es veu més presència de plantes als mateixos camins que creuen el bosc que a dins del mateix bosc, perquè és l'únic lloc on la llum del sol arriba a l'alçada del terra.

Tal com s'ha esmentat abans, la reducció de la pressió sobre els boscos ha provocat que hagin colonitzat terrenys en que històricament no hi era present. Passejant pels boscos del país és habitual trobar estructures de pedra seca i feixes que antany eren terrenys de conreu i zones de peixena. Aquesta colonització de terrenys on el bosc no era present està afectant activament els terrenys històricament de peixena, els quals es veuen reduïts en superfície i minvats en la qualitat de la pastura.

Treball actual de l'administració

Encara que no ho sembli, veient l'estat actual dels boscos, des de l'administració es treballa activament per fer la millor gestió possible dels boscos segons els recursos de què es disposa. El sistema de gestió forestal a Andorra es realitza de manera mancomunada entre els set Comuns, amb una direcció facultativa encarregada de dirigir i planificar els treballs forestals que cal portar a terme als boscos de cada parròquia segons les necessitats i els criteris de cada Comú en el seu territori. Cada Comú inverteix un mínim cada any per a la gestió dels propis boscos, encara que després cada Comú decideix quant vol o pot destinar del seu pressupost a la gestió forestal.

Els darrers anys, si es descarta el 2021, ja que ha estat un any marcadament determinat en tots els aspectes per la pandèmia de la covid-19, i per tant es va pressupostar una menor quantitat de diners per a la gestió dels boscos de la parròquia, el Comú de Canillo ha destinat de mitjana al voltant d'uns 100.000 € del seu pressupost anual a la conservació dels seus boscos.

La gestió que es fa ara per ara és principalment basant-se en criteris turístics i socials dels boscos, sense buscar-ne cap rendiment econòmic. No obstant això, també es tenen en compte criteris tècnics de conservació del bosc, sobretot en aquells casos en què cal intervenir en els boscos de defens, els quals és important tenir-los en bon estat de salut per a la protecció contra les allaus.

Dificultats actuals en la gestió dels boscos

Els recursos que es destinen a la gestió forestal són pràcticament a fons perdut, sense un retorn econòmic que permeti una certa rendibilitat de la gestió i una certa continuïtat. Això fa que les mesures que es puguin portar a terme siguin molt limitades.

S'ha de tenir en compte que el fet que no es pugui traure un rendiment econòmic del bosc que permeti fer-ne una bona gestió activa i contínua està molt relacionat amb la baixa qualitat de la fusta, ja que els arbres majoritàriament són petits, de poc calibre i d'una fusta de qualitat no gaire bona.

Així mateix, cal tenir present també la falta de mitjans i d'accessos que permetin extraure la fusta de manera relativament senzilla, perquè bona part de les zones de bosc de la parròquia no tenen accés rodat pròxim que sigui de fàcil accés. En la gran majoria dels casos, i en el millor dels casos, sols es disposa de camins comunals en els quals difícilment pot passar un vehicle amb capacitat per traure'n la fusta de bona qualitat que pugui haver-hi.

Esdevingut de la falta d'accessos hi ha el fet que s'han perdut sistemes d'extracció de la fusta emprats històricament, com ara l'extracció de la fusta emprant mules o matxos. Un exemple d'aquesta situació és el treball al bosc d'Entor i voltants, on es va treballar l'any 2021 i que es va gestionar la fusta triturant-ne la major part i repartint-ne el triturat per la zona. Tanmateix, l'última vegada que s'hi va treballar, fa poc més d'una vintena d'anys, es va extraure bona part de la fusta mitjançant l'ús de matxos. Ara mateix això és inviable; trobar algú que disposi de bestiar capacitat per fer aquestes feines i que a més tingui el coneixement i la tècnica necessaris és molt complicat, ja que són oficis que es troben en perill d'extinció, si és que ja no s'han extingit.

D'altra banda, la falta d'accessos per traure la fusta de moltes zones, i fins i tot per tractar-la de manera que l'impacte de deixar-la a la zona tingui la menor afectació possible (per exemple, el triturat de la fusta), fa que calgui deixar la fusta amuntegada a la zona d'actuació perquè es podreixi i es converteixi en matèria primera per a tota la biodiversitat present a la zona. A més, en aquells casos que és inviable deixar les restes vegetals a la zona d'actuació, sobretot troncs de grans dimensions, es fa necessari emprar mitjans heliportats per a la seva extracció, ja que no hi ha cap més manera viable de fer-ho. Això porta com a inconvenient, a part de tota la logística necessària, el fet que entri en contradicció amb les premisses i polítiques de protecció ambiental actuals.

Per aquesta raó cal buscar mètodes que permetin que aquesta despesa sigui al més continguda possible i que al mateix temps permetin la màxima inversió possible. És a dir, que dins del dolent cal buscar l'opció que sigui al menys perjudicial possible, tant per al bosc com per al contribuent.

Cap a una gestió sostenible dels boscos

En la meua humil opinió, vist l'estat actual dels boscos, és molt clar que cal treballar-hi molt activament si els volem mantenir i conservar. No esmentaré les raons per les quals és de total importància conservar i mantenir els nostres boscos. Tanmateix, cal tenir sempre present que els recursos per destinar-hi són limitats i cal sens falta emprar-los de la manera més assenyada i eficient possible.

Primer, per tenir una bona gestió dels boscos, és important disposar d'un pla de gestió forestal realista i racional, que es mantingui actualitzat i que permeti avaluar les necessitats i requeriments de totes les zones segons les seves característiques i particularitats. És evident que per a l'elaboració d'un pla de gestió forestal que sigui robust, coherent i fet amb seny cal primer una bona diagnosi inicial de la situació forestal de la parròquia, i això requereix de temps i calers.

Disposar d'un pla de gestió forestal que sigui seriós permet treballar després de manera raonable i ordenada, i permet avaluar racionalment les necessitats de cada una de les zones i les accions per realitzar. Aquest pla cal que estigui realitzat tenint en compte, no sols criteris tècnics de gestió i conservació del bosc, sinó també criteris turístics i socials, puix que el bosc actualment és un actiu social de gran importància.

Altrament, és important tenir sempre present l'acció ramadera, perquè és un sistema de gestió relativament autònom que té una incidència molt important en la neteja i el control del sotabosc, i del bosc en general. No obstant això, perquè l'acció ramadera sigui útil, és de menester que la massa vegetal present en els boscos sigui d'atractiu per a que el bestiar se'n pugui beneficiar. Si el sotabosc és massa dens, poc divers o poc *palatable* difícilment el bestiar se n'alimentarà.

Tal com s'ha dit anteriorment, seria prudent estudiar la realització d'accessos al bosc que permetin extraure la fusta amb relativa facilitat. Nogensmenys, la realització d'aquests accessos, camins de servei pròpiament dits, comporten molts problemes, ja que a part d'haver de bregar amb l'opinió pública hi ha el fet de la capacitat tècnica per poder-los portar a terme, puix que han de tenir unes característiques i condicions que difícilment molts camins comunals actualment existents, i que es podrien aprofitar, tenen. Aquest fet comporta doncs una despesa molt elevada per al consegüent retorn que es pugui obtenir. Altrament, és de menester tenir present el control dels usos d'aquests accessos, atès que es poden convertir en autopistes de desaprensus amb vehicles rodats que poc respecte tenen a l'entorn. No obstant això, disposar d'accessos al bosc, en cas d'incendis forestals, permetria un desplegament ràpid dels mitjans d'extinció d'incendis i faria més ràpida la capacitat de reacció i per tant l'actuació davant dels incendis.

Havent parlat de l'acció ramadera, és de menester parlar també del manteniment i la recuperació de zones de pastura que actualment estan sent colonitzades pel bosc. En aquests casos, tot i l'acció de la ramaderia, hi ha molts llocs en què amb el transcurs dels anys es pot veure que el bosc està guanyant de mica en mica terreny a les pastures. Això està fent que les zones de pastura es vegin minvades i que es vegi afectada la seva biodiversitat.

Amb la gestió dels boscos és molt important sempre tenir present la conservació dels boscos de defens. El fet que se'n descuidi el manteniment i la conservació esdevé un problema a futur que pot produir que el bosc de defens perdi la seva capacitat de protecció enfront les allaus, i per tant deixi desamparades a les zones que resguarda. Mantener-lo en el millor estat de salut és important perquè pugui complir amb la seva funció.

Tal com s'ha parlat des del principi, tota acció de gestió i conservació del bosc duta a terme per l'Administració pública està molt determinada pels recursos econòmics disponibles. Aquests són limitats i difícilment es pot carregar més a les arques públiques el cost necessari

per poder dur a terme les accions que cal aplicar. Per tant, és important trobar maneres d'intentar explotar el bosc de forma que permeti una bona gestió, al mateix temps que els recursos econòmics a destinar-hi es puguin minimitzar en la mesura del possible. És a dir, que amb els mateixos recursos destinats es pugui actuar en la superfície de bosc més gran possible i que el cost de la gestió per unitat de superfície sigui el menor possible. Si no es pot fer totalment rendible, que com a mínim suposi la menor càrrega possible per a les arques públiques.

Tenint en compte això últim, és important trobar una sortida al producte que s'extregui del bosc, que permeti al mateix temps poder preparar zones de bosc que en un futur a llarg termini se'n pugui extraure fusta de bona qualitat i per tant obtenir-ne un bon retorn econòmic. Així mateix, és convenient buscar una alternativa a les restes vegetals que ara mateix s'obtenen dels treballs silvícoles perquè el Comú pugui aprofitar-ho d'alguna forma i donar-hi una utilitat.

Conclusió

En general, anar cap a una gestió sostenible dels nostres boscos cal que passi per una planificació assenyada de la gestió de cada una de les zones, tenint present sempre en compte quines són les necessitats i prioritats. Amb tot això, qualsevol gestió que es porti a terme als boscos és necessari que es faci sempre basant-se en criteris tècnics, però sempre tenint en compte també criteris socials i turístics, procurant arribar a una entesa i un equilibri entre totes les visions implicades. Addicionalment, és important que els recursos econòmics destinats siguin emprats de la manera més eficient possible, mirant de buscar un retorn que pugui complementar els recursos destinats i poder maximitzar així l'abast de les accions que s'executin.

Sergi Ubach i Balagué,

enginyer tècnic industrial, especialitat en Química Industrial.
Coordenador del departament de Medi Ambient i Agricultura del Comú de Canillo